

Pojęcia kluczowe:

prawa, zwierzęta, rzecznik, immunitet, Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, Inspekcja Weterynaryjna

Artykuły

Aleksandra Hurkała

RZECZNIK PRAW ZWIERZĄT – PAŁĄCA POTRZEBA CZY ZBĘDNY WYMYSŁ PRAWODAWCY?

Celem artykułu jest dokonanie oceny, czy zasadne jest ustanowienie nowego organu – Rzecznika Praw Zwierząt. Przedstawiono dotychczasowe regulacje prawne dotyczące ochrony zwierząt, informacje o działalności organów. Poddano analizie dobór proponowanej nazwy oraz celowość objęcia Rzecznika immunitetem. Porównano proponowane uprawnienia Rzecznika Praw Zwierząt z uprawnieniami innych rzeczników. Zastosowano metody analizy językowo-logicznej i argumentacyjnej. W pracy wykorzystano materiały z procesu legislacyjnego. Analiza zagadnienia wykazała, że propozycja jest zbędna i zawiera wady.

Często dowiadujemy się z mediów o przypadkach krzywdzenia zwierząt, niejednokrotnie bardzo brutalnych. W 2020 r. do Sejmu wpłynął projekt ustawy o Rzeczniku Praw Zwierząt¹. Jednak czy obowiązujące normy prawne oraz istniejąca struktura organów państwa stanowią uzasadnienie powołania do życia kolejnego organu, czy też można wzmocnić już funkcjonujące rozwiązania? Jak należy ocenić rozwiązania zaproponowane przez wnioskodawców?

OKOLICZNOŚCI ZGŁOSZENIA PROJEKTU USTAWY O RZECZNIKU PRAW ZWIERZĄT. ANALIZA PROJEKTU USTAWODAWCZEGO

W ostatnim czasie pojawia się coraz więcej głosów dotyczących niehumanitarnego traktowania zwierząt, na które zwróciła uwagę w swoim programie

¹ Poselski projekt ustawy o Rzeczniku Praw Zwierząt, druk sejmowy nr 991, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=991> (dostęp: 19.03.2022 r.).

Młoda Lewica. Politycy wskazali m.in. na cierpienie zwierząt związane z chowem klatkowym, wykorzystaniem ich w cyrkach, trzymaniem psów na łańcuchach czy nieodpowiednim wykorzystywaniem zwierząt transportowych. Wśród propozycji znalazło się powołanie instytucji Rzecznika Praw Zwierząt². Miałby on uprawnienia prokuratorskie, a także prawo podejmowania kontroli w terenie. Posłowie pomysł ten motywowali faktem, że w ich opinii nie ma obecnie niezależnego i finansowanego z budżetu państwa organu, który skutecznie dbałby o dobrostan zwierząt³. W uzasadnieniu projektu podkreślono potrzebę systemowego podejścia do ochrony praw zwierząt hodowlanych, dzikich i domowych. Rzecznik pełniłby funkcję doradcą dla Sejmu, Senatu, Prezydenta RP, Rady Ministrów oraz innych organów centralnych. Zabierałby głos w odniesieniu do zwierząt w analogicznych sytuacjach jak Rzecznik Praw Obywatelskich czy Rzecznik Praw Dziecka w ramach swoich kompetencji⁴. Projekt ustawy został negatywnie oceniony przez Prokuraturę Krajową⁵.

DOTYCHCZASOWE REGULACJE DOTYCZĄCE OCHRONY PRAW ZWIERZĄT

W obecnie obowiązującym porządku prawnym znajdują się regulacje poświęcone ochronie zwierząt. W szczególności należy wskazać ustawę z 21.08.1997 r. o ochronie zwierząt⁶. Artykuł 1 ust. 1 u.o.z. wprowadza definicję zwierzęcia – jest to istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą. Człowiek jest mu winien poszanowanie, ochronę i opiekę.

W ustawie o ochronie zwierząt ustawodawca, w przepisach ogólnych, określił katalog zasad odnoszących się do traktowania zwierząt. Oprócz nakazu szanowania, chronienia i otaczania opieką należy wskazać postulat, aby organy administracji publicznej podejmowały działania na rzecz ochrony zwierząt we współpracy z odpowiednimi instytucjami i organizacjami krajowymi i międzynarodowymi (art. 1 ust. 3 u.o.z.). W celu realizacji przepisów ustawy Inspekcja Weterynaryjna oraz inne właściwe organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego współdziałają z samorządem lekarsko-weterynaryjnym oraz z innymi instytucjami i organizacjami społecznymi, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt (art. 3 u.o.z.). Zgodnie z art. 5 u.o.z. każde zwierzę powinno być traktowane w sposób humanitarny. Pojęcie „humanitarnego traktowania zwierząt” zostało zdefiniowane w art. 4 pkt 2 u.o.z. – jest to traktowanie uwzględniające potrzeby zwierzęcia i zapewniające mu opiekę i ochronę.

² Zob. <https://mlodalewica.pl/program/prawa-zwierzat/> (dostęp: 19.03.2022 r.).

³ *Sejm powoła Rzecznika Praw Zwierząt? W parlamencie jest już projekt ustawy*, <https://www.topagrar.pl/articles/aktualnosci/sejm-powola-rzecznika-praw-zwierzat-w-parlamencie-jest-juz-projekt-ustawy/> (dostęp: 19.03.2022 r.).

⁴ Zob. <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=991>.

⁵ Zob. <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?documentId=FD199A85CC5B3AEDC12586B2003FF539> (dostęp: 19.03.2022 r.).

⁶ Ustawa z 21.08.1997 r. o ochronie zwierząt (Dz.U. z 2020 r. poz. 638 ze zm.), dalej u.o.z.

Z zasadą humanitarnego traktowania zwierząt związany jest zakaz znęcania się nad zwierzętami (art. 6 ust. 1a i 2 u.o.z., przez który rozumie się zadawanie albo świadome dopuszczanie do zadawania bólu lub cierpień (np. umyślne zranienie lub okaleczenie zwierzęcia, niestanowiące dozwolonego prawem zabiegu lub procedury, czy też przeciążanie zwierząt pociągowych i jucznych ładunkami w oczywisty sposób nieodpowiadającymi ich sile i kondycji lub stanowi dróg lub zmuszanie takich zwierząt do zbyt szybkiego biegu). W świetle art. 6 ust. 1 u.o.z. obowiązuje zakaz zabijania zwierząt. Jest to zasada, która doznaje wyjątków określonych w dalszej części tego przepisu (np. połów ryb, usunięcie zagrożenia sanitarnego, polowania, odstrzały i ograniczanie populacji zwierząt łownych).

W dalszej części ustawy o ochronie zwierząt zostały uregulowane obowiązki w odniesieniu do:

- zwierząt domowych (np. w art. 9 u.o.z. – obowiązek zapewnienia pomieszczenia chroniącego je przed zimnem, upałami, opadami atmosferycznymi, z dostępem do światła dziennego, umożliwiającego swobodną zmianę pozycji ciała, odpowiedniej karmy i stałego dostępu do wody),
- zwierząt gospodarskich (np. w art. 12 u.o.z. – kto utrzymuje zwierzęta gospodarskie jest obowiązany do zapewnienia im opieki i właściwych warunków bytowania) oraz
- zwierząt wykorzystywanych do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych (np. w art. 16 u.o.z. – zabrania się wykorzystywania zwierząt w widowiskach i sportach noszących znamiona okrucieństwa, w szczególności zabrania się organizowania walk z udziałem byków, psów, kogutów).

Ustawa odnosi się także do zwierząt wolno żyjących (np. art. 21 u.o.z. – zwierzęta wolno żyjące stanowią dobro ogólnonarodowe i powinny mieć zapewnione warunki rozwoju i swobodnego bytu), zabiegów na zwierzętach (art. 27 u.o.z.) oraz uboju, uśmiercania i ograniczania populacji zwierząt (art. 33–34 u.o.z.).

Materialnoprawna regulacja ochrony zwierząt ma istotne znaczenie, gdyż to właśnie tą drogą ustawodawca określił prawa i obowiązki właścicieli (opiekunów) zwierząt. Jednak aby założenia prawne były realizowane w praktyce i cechowały się skutecznością, muszą być odpowiednio egzekwowane, a państwo musi dysponować stosownymi narzędziami. W tym miejscu warto wskazać na możliwość czasowego odebrania zwierzęcia. Jeżeli właściciel lub opiekun znęca się nad zwierzęciem w sposób określony w art. 6 ust. 2 u.o.z., to wójt (burmistrz, prezydent miasta) może wydać decyzję, na podstawie której zwierzę zostanie czasowo odebrane i przekazane schronisku, gospodarstwu rolnemu albo ogrodowi zoologicznemu (art. 7 ust. 1 u.o.z.). Decyzja ta podejmowana jest z urzędu po uzyskaniu informacji od Policji, straży gminnej, lekarza weterynarii lub upoważnionego przedstawiciela organizacji społecznej, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt (art. 7 ust. 1a u.o.z.). Decyzję o czasowym odebraniu zwierzęcia cechuje rygor natychmiastowej wykonalności (art. 7 ust. 2 u.o.z.). Ponadto na pod-

stawie art. 34a u.o.z. nadzór nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt sprawuje Inspekcja Weterynaryjna, która dysponuje uprawnieniami określonymi w ustawie z 29.01.2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej⁷.

W ustawie o ochronie zwierząt rozdział 11 poświęcony został regulacjom karnym, które mają zniechęcać potencjalnych sprawców do naruszania norm stanowiących pewien standard humanitarnego traktowania zwierząt. Prawodawca uznał niektóre czyny za przestępstwa (zabijanie, uśmiercanie, ubój zwierzęcia z naruszeniem przepisów, znęcanie się nad zwierzętami – art. 35 u.o.z.). Grozi za nie kara pozbawienia wolności do lat 3, a jeżeli sprawca działał ze szczególnym okrucieństwem, wówczas grozi kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat.

Ustawodawca powierzył organizacjom społecznym, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt, szeroki wachlarz możliwości działania. Jako przykłady można wskazać: prawo do niezwłocznego odebrania zwierzęcia, gdy dalsze pozostawianie zwierzęcia u dotychczasowego właściciela lub opiekuna zagraża jego życiu lub zdrowiu (art. 7 ust. 3 u.o.z.), zapewnianie bezdomnym zwierzętom opieki i prowadzenie schronisk (art. 11 ust. 4 u.o.z.), czy też współdziałanie z właściwymi instytucjami państwowymi i samorządowymi w ujawnianiu oraz ściganiu przestępstw i wykroczeń określonych w ustawie (art. 40 u.o.z.). Ponadto w przypadku niektórych przestępstw (m.in. zabijanie, uśmiercanie, ubój z naruszeniem przepisów ustawy, znęcanie się nad zwierzętami) i wykroczeń organizacje społeczne mogą wykonywać prawa pokrzywdzonego (art. 39 u.o.z.). Pozytywnie należy ocenić takie rozwiązanie, gdyż organizacje społeczne nie reprezentują interesu państwowego, nie kierują się również chęcią zysku, co daje duże prawdopodobieństwo skutecznego działania w sferze, gdzie aktywność organów państwa może być niewystarczająca. Jest to również przejaw wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i czynienia zadość zasadzie pomocniczości (daje możliwość rozwiązywania problemów na niższym poziomie).

DOTYCHCZASOWA DZIAŁALNOŚĆ ORGANÓW PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZWIERZĄT

Skoro autorzy projektu wystąpili z inicjatywą powołania Rzecznika, to zapewne uznali oni istniejące rozwiązania instytucjonalne w zakresie prawnej ochrony zwierząt za niewystarczające. W poprzedniej części przedstawiono w sposób ogólny materialne oraz proceduralne regulacje, które mają chronić zwierzęta przed nadużyciami i krzywdą ze strony człowieka. Wnioskodawcy przewidzieli w projekcie ustawy przeznaczenie aż 5 milionów zł na działalność Rzecznika Praw Zwierząt oraz obsługującego go Biura Rzecznika Praw Zwierząt⁸. Jednak czy już istniejące instytucje państwowe nie wywiązują się ze swoich obowiązków, że uzasadnione jest wykreowanie nowego organu?

⁷ Ustawa z 29.01.2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej (Dz.U. z 2021 r. poz. 306), dalej u.i.w.

⁸ Uzasadnienie poselskiego projektu ustawy o Rzeczniku Praw Zwierząt, druk sejmowy nr 991,

W pierwszej kolejności należy przyrzeć się działalności Inspekcji Weterynaryjnej. Zgodnie z ustawą o Inspekcji Weterynaryjnej jednym z jej zadań jest ochrona zdrowia zwierząt (art. 3 ust. 1 pkt 1 u.i.w.). Na jej czele stoi Główny Lekarz Weterynarii. W terenie działają wojewódzki lekarz weterynarii oraz powiatowy lekarz weterynarii. Swoje kompetencje wykonuje również graniczny lekarz weterynarii. Inspekcja może przeprowadzać kontrole bez wcześniejszego powiadomienia. Podlegają im działalności legalne (zarejestrowane lub zatwierdzone) oraz nielegalne (niezgłoszone). Inspekcja nadzoruje m.in. handel, import i eksport żywnością pochodzenia zwierzęcego, żywymi zwierzętami, paszami oraz farmacją weterynaryjną czy też stan zdrowia zwierząt. Stosownie do art. 34a ust. 1 u.o.z. Inspekcja Weterynaryjna sprawuje nadzór nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt.

Na stronie internetowej Głównego Inspektoratu Weterynaryjnego⁹ znajdują się informacje o działalności Inspekcji Weterynaryjnej. Dostępne są także ogólne informacje o zdrowiu zwierząt (np. zasady zwalczania chorób zakaźnych) oraz różnego rodzaju rejestry (np. rejestr podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną, rejestry przewoźników uprawnionych do transportu zwierząt). W zakładce strony internetowej „Prawo, publikacje, raporty” publikowane są coroczne sprawozdania z realizacji zadań w zakresie nadzoru weterynaryjnego, organizacji i stanu kadr w Inspekcji Weterynaryjnej. Zadania i działalność Inspekcji Weterynaryjnej są zagadnieniem niezmiernie obszernym. Na potrzeby niniejszego opracowania należy wskazać, że jest to instytucja rozbudowana w skali całego kraju. Przyznane zostały jej obszerne kompetencje w zakresie ochrony zdrowia zwierząt. Działalność Inspekcji jest również szeroko obecna w mediach. W ostatnim czasie najczęściej pojawiała się w kontekście afrykańskiego pomoru świń czy też ptasiej grypy¹⁰.

Nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt czuwa również prokuratura. Postępowania karne w tym zakresie objęte są monitoringiem Prokuratury Krajowej, a działania prokuratury w postępowaniach tego rodzaju podlegają koordynacji. W 2017 r. Zastępca Prokuratora Generalnego zwrócił się do prokuratorów regionalnych z pismem, w którym „zwrócił uwagę na konieczność szybkiej i zdecydowanej reakcji prokuratorów na każdorazowe zawiadomienie o przypadku bezmyślnego krzywdzenia zwierząt domowych i dziko żyjących, a także zwiększenie nadzoru nad postępowaniami prowadzonymi przez policję”. W związku z tymi wytycznymi oskarżyciele publiczni mieli domagać się odpowiedniego wymiaru kary dla sprawców tych przestępstw.

<https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/37E6AC82F30C21D9C125869400393F24/%24File/991-uzas.docx>, s. 5 (dostęp: 19.03.2022 r.).

⁹ Zob. <https://www.wetgiw.gov.pl/> (dostęp: 19.03.2022 r.).

¹⁰ Np. *Inspekcja Weterynaryjna: ptasia grypa wróciła do Polski. Dwa ogniska na Mazowszu*, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2021-11-04/inspekcja-weterynaryjna-ptasia-grypa-wrocila-do-polski-dwa-ogniska-na-mazowszu/> (dostęp: 19.03.2022 r.); *ASF. Kto od 1 grudnia musi posiadać zatwierdzony PBB?*, <https://www.agropolska.pl/produkcja-zwierzeza/trzoda-chlewna/asf-kto-od-1-grudnia-musi-posiadc-zatwierdzony-pbb,3252.html> (dostęp: 19.03.2022 r.).

Wskazano, że prokurator powinien domagać się w przypadku drastycznych przestępstw wymierzenia kary pozbawienia wolności (bez jej warunkowego zawieszenia), a także wysokiej i dolegliwej grzywny. Polecono wnoszenie środka odwoławczego w przypadku wymierzenia przez sąd kary w rozmiarach zbliżonych do najniższego ustawowego zagrożenia. Oskarżyciel publiczny powinien wnioskować ponadto o orzeczenie przez sąd nawiązki na cel związany z ochroną zwierząt, środków karnych w postaci zakazu posiadania zwierząt, zakazu wykonywania określonego zawodu, prowadzenia określonej działalności. Prokuratura Krajowa w 2018 r. uznała, że powyższe zalecenia przyniosły wzmocnienie prokuratorskiego nadzoru, a to z kolei skutkowało zwiększeniem wymiaru kar orzeczanych wobec sprawców przestępstw znęcania się nad zwierzętami. W omawianym komunikacie wskazano także, że przedstawiciel Prokuratury Krajowej regularnie bierze udział w spotkaniach z organizacjami zajmującymi się ochroną praw zwierząt, współpracuje z nimi (także w zakresie poszczególnych postępowań, które są prowadzone przez powszechne jednostki prokuratury). Współpraca ta, w ocenie Prokuratury Krajowej, podnosi skuteczność ścigania sprawców tych przestępstw i wpływa na niezwłoczną reakcję prokuratorów¹¹.

Istotne znaczenie w zakresie ochrony zwierząt należy przypisać Policji. Służba ta, mając znacznie rozbudowaną strukturę w skali całego kraju, powinna reagować nie tylko na krzywdę ludzką, lecz również zwierzęcą. Dysponuje ona wachlarzem uprawnień, które powinny gwarantować skuteczną ochronę przed znęcaniem się nad zwierzętami (np. możliwość zastosowania środków przymusu bezpośredniego). Na stronie internetowej Policji znajduje się kilka komunikatów dotyczących podjętych interwencji¹², jednak zapewne jest to jedynie niewielki fragment całej działalności. Z drugiej strony należy wskazać na pojawiające się głosy, w świetle których Policja ma wykazywać się biernością w obliczu otrzymywanych zgłoszeń dotyczących znęcania się nad zwierzętami. Zdarzają się przypadki, kiedy funkcjonariusze nie korzystają ze swoich uprawnień i oczekują na działanie organizacji społecznych. Organy ścigania mają dopuszczać się nieprzeprowadzania dowodu z opinii biegłego, kiedy sytuacja tego wymaga (np. krytyczny stan zdrowia zwierzęcia, nad którym znęcał się właściciel). Wskazuje się również na brak przepisów i instrukcji postępowania w przypadku odebrania zwierząt w ramach zabezpieczenia¹³. Wszelkie czynności procesowe powinny być przeprowadzane w ten sposób, aby uzyskane w ich wyniku dowody doprowadziły do wymierzenia sprawiedliwości.

Nie sposób pominąć również działalności Rzecznika Praw Obywatelskich w omawianym zakresie. Dzięki jego poczynaniom niejednokrotnie nagłaśniane

¹¹ Zob. <https://pk.gov.pl/aktualnosci/aktualnosci-prokuratury-krajowej/dzialania-prokuratury-w-sprawach-dotyczacych-ochrony-praw-zwierzat/> (dostęp: 19.03.2022 r.).

¹² Zob. <https://policja.pl/pol/tagi/5820,ochrona-zwierzat.html> (dostęp: 19.03.2022 r.).

¹³ *Polskie prawo wciąż ma problem z przestępstwami wobec zwierząt*, <https://www.prawo.pl/prawo/przestepstwa-wobec-zwierzat-zdaniem-eksperta-polskie-prawo-ma-z,502285.html> (dostęp: 19.03.2022 r.).

były sprawy znęcania się nad zwierzętami i ich okrutnego traktowania. Tytułem przykładu można wskazać przypadek, kiedy Rzecznik Praw Obywatelskich interweniował w sprawie działacza organizacji na rzecz zwierząt, który w trybie omówionego wcześniej art. 7 u.o.z. odebrał cztery psy od osób, które źle je traktowały. Aktywista poczuł się szykanowany przez prokuratorów, zostały mu postawione zarzuty kradzieży zwierząt. Rzecznik Praw Obywatelskich podjął na jego wniosek interwencję i zwrócił się do właściwej prokuratury m.in. o rozważenie objęcia nadzorem służbowym postępowania prokuratury rejonowej¹⁴. Wskutek podjęcia innej interwencji Rzecznik Praw Obywatelskich przyczynił się do uniewinnienia weterynarza z Brzegu Dolnego, który został ukarany za rzekome nielegalne prowadzenie schroniska dla zwierząt oraz nielegalny transport zwierząt¹⁵. Rzecznik Praw Obywatelskich posiada zatem kompetencje, dzięki którym wpływa na ochronę prawną zwierząt oraz osób, które w swojej działalności kierują się dobrem zwierząt.

RZECZNIK „PRAW ZWIERZĄT” – CZYLI SŁÓW KILKA O DOBRZE NAZWY

Już sama nazwa proponowanej instytucji przedstawia istnienie „praw” zwierząt jako coś oczywistego, niebudzącego wątpliwości, skoro bowiem chcemy coś poddać szczególnej ochronie, to musi to istnieć. W uzasadnieniu projektu ustawy o Rzeczniku Praw Zwierząt znalazło się stwierdzenie, że „obecnie nie istnieje niezależny i finansowany z budżetu państwa urząd, który w sposób skuteczny broni praw zwierząt i kontroluje przestrzeganie obowiązujących regulacji”¹⁶. Projektodawcy już na samym wstępie uzasadnienia wskazali na konieczność obrony „praw zwierząt”. Czy należy uznać dobór słów w nazwie projektowanego organu za odpowiedni z punktu widzenia dorobku prawnego i prawniczego? W tym aspekcie należy przedstawić dwa przeciwstawne sobie stanowiska.

Pierwszy kierunek zakłada istnienie, bez cienia wątpliwości, praw zwierząt. Literatura powstała w tym zakresie ma bardzo obszerny zakres, zatem ograniczę się do przywołania jedynie niektórych poglądów zwolenników tego stanowiska. W pierwszej kolejności koniecznie należy wskazać na poglądy Jana Białocerkiewicza. Autor uważa antropocentryzm za rozwiązanie niezwykle dogodne dla człowieka, przez które filozofia poszukiwała uzasadnienia dla tyranii człowieka w przyrodzie, w szczególności wobec zwierzęcia. Szczególna zmiana tego podejścia zaszła w połowie XX w., kiedy ludzkość zdała sobie sprawę ze skutków swoich działań, które doprowadziły do degradacji środowiska

¹⁴ *Odbierał zaniechane psy – ma zarzuty ich kradzieży. Interwencja Rzecznika*, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/odbieral-zaniechane-psy-ma-zarzuty-ich-kradziezy> (dostęp: 19.03.2022 r.).

¹⁵ *Wyrok uniewinniający w sprawie weterynarza z Brzegu Dolnego, ukaranego grzywną za rzekome nielegalne prowadzenie schroniska dla zwierząt oraz nielegalny transport zwierząt*, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/wyrok-uniewinniaj%C4%85cy-w-sprawie-weterynarza-z-brzegu-dolnego-ukaranego-grzywn%C4%85-za-rzekome-nielegalne> (dostęp: 19.03.2022 r.).

¹⁶ *Uzasadnienie poselskiego projektu ustawy o Rzeczniku Praw Zwierząt*, s. 1.

naturalnego. Popularność zyskały ruchy ekologiczne, w tym radykalny ruch wyzwolenia zwierząt. Czy te zmiany społeczne przyczyniły się do powstania koncepcji praw zwierząt?¹⁷

Omawiany kierunek znalazł odzwierciedlenie w dyskusji międzynarodowej o traktowaniu zwierząt. W 1978 r. UNESCO przyjęła Światową Deklarację Praw Zwierząt¹⁸. Akt ten nie ma charakteru umowy międzynarodowej, lecz jest to zaledwie deklaracja. Stwierdzono w niej m.in., że zwierzętom przysługuje pewien katalog praw – prawo do istnienia (art. 1), prawo do poszanowania (art. 2 lit. b), prawo do oczekiwania od człowieka poszanowania, opieki i ochrony (art. 2 lit. c), prawo zwierząt dzikich do życia na wolności i do rozmnażania się (art. 4). Autorzy deklaracji opowiadają się zatem za prezentowanym wcześniej poglądem, który stwierdza istnienie katalogu praw zwierząt.

Postulaty Jana Białocerkiewicza aprobuje Dorota Probuca, która głosi ideę pozytywizacji praw zwierząt. Jej zdaniem przyznanie niektórym zwierzętom konstytucyjnych uprawnień stanowiłoby znaczący krok w stronę zagwarantowania im rzeczywistej ochrony. Przyznanie praw na poziomie ustawy zasadniczej miałyby zapewnić zwierzętom odpowiedni poziom korzyści, którego osiągnięcie nie byłoby możliwe za pomocą innej normy prawnej. Zdaniem autorki odwołanie się do praw podstawowych stanowi jedyny i skuteczny sposób ochrony „bezsilnych”, przez których rozumie wszystkich, którzy są zbyt słabi, żeby bronić samych siebie. Sama pozytywizacja praw zwierząt ma stanowić kolejny etap walki z niewolnictwem. D. Probuca podkreśla, że nie trzeba być świadomym posiadanych praw, aby je posiadać (jako przykład wskazuje m.in. małe dzieci, chorych psychicznie)¹⁹.

Przeciwny kierunek neguje istnienie praw zwierząt. Na gruncie obecnie obowiązującego stanu prawnego argument przemawiający za tym stanowiskiem stanowi brzmienie art. 1 u.o.z. Zgodnie z ust. 1 tego przepisu zwierzę, jako istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą. Człowiek jest mu winien poszanowanie, ochronę i opiekę. Natomiast w świetle ust. 2 w sprawach nieuregulowanych w ustawie do zwierząt stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące rzeczy, co nawiązuje do dorobku cywilnoprawnego. W związku z pracami nad ustawą o ochronie zwierząt głos zabrała Ewa Łętowska, która przekonywała, że dereifikacja nie nadaje zwierzętom praw w ujęciu podmiotowym, ponieważ „punkt ciężkości «praw zwierząt» nie leży w personifikacji zwierząt, lecz w operacjonalizacji praw uznanych za im przysługujące”²⁰.

¹⁷ J. Białocerkiewicz, *Status prawny zwierząt. Prawa zwierząt czy ochrona prawna zwierząt*, Toruń 2005, s. 228.

¹⁸ Polskojęzyczną wersję tekstu można znaleźć np. na <http://niechcianeizapomniane.org/swiatowa-deklaracja-praw-zwierzat/> (dostęp: 19.03.2022 r.).

¹⁹ D. Probuca, *Prawa zwierząt*, Kraków 2015, s. 309–310.

²⁰ K. Kuszlewicz, *Ustawa o ochronie zwierząt. Komentarz*, komentarz do art. 1 ustawy, Warszawa 2021, LEX/el.; tekst oryginalny E. Łętowska, *Dwa cywilnoprawne aspekty praw zwierząt: dereifikacja i personifikacja* (w:) *Studia z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Biruty Lewaszkiewicz-Petrykowskiej*, red. A. Szpunar, WJ. Katner, T. Pajor, M. Pyziak-Szafnicka, U. Promińska, E. Wojnicka, Łódź 1997, s. 87.

Do dyskusji o istnieniu bądź nieistnieniu praw zwierząt włączył się Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich Stanisław Trociuk. W nawiązaniu do wypowiedzi sekretarza stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki Tomasza Rzymkowskiego o edukacji przyrodniczej dzieci stwierdził on, że podważanie istnienia praw zwierząt negatywnie oddziałuje na wychowanie dzieci i młodzieży. W toku edukacji szkolnej uczniom uświadamia się, że nie można krzywdzić zwierząt, ponieważ są one zdolne do odczuwania bólu i cierpienia, co stanowi przykład realizacji podstawy programowej w zakresie emocjonalnego obszaru rozwoju. Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich skrytykował określenie praw zwierząt mianem „ideologii”. Podkreślono zarazem, że coraz częściej można zaobserwować działania dzieci i młodzieży w zakresie ochrony środowiska, a w szczególności zwierząt²¹.

Celem niniejszego artykułu nie jest dołączenie do dyskusji co do istnienia bądź nieistnienia praw zwierząt, lecz ocena zasadności powołania Rzecznika Praw Zwierząt oraz analiza istniejących rozwiązań prawnych w zakresie ochrony zwierząt. W tej części oceniany jest również dobór nazwy – skoro autorzy projektu ustawy wskazują na „prawa zwierząt”, to konieczne jest przynajmniej ogólne podsumowanie poglądów w tym zakresie. Jak wykazano powyżej, do dzisiaj pojawiają się w doktrynie spory w zakresie przyznania zwierzętom praw. Już to stwierdzenie stawia w wątpliwym świetle wybór nazwy projektowanej instytucji. Czym innym było powołanie Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Rzecznika Praw Pacjenta, Rzecznika Małych i Średnich Przedsiębiorców, czy też powiatowych (miejskich) rzeczników praw konsumenta. Instytucje te mają zróżnicowane kompetencje i zakres działania, powstały w różnych okresach, jednak można wskazać na ich wspólny mianownik – każdy z tych organów ma za zadanie stać na straży praw, które zostały wyrażone w przepisach. Trafny komentarz w aspekcie nazwy i zakresu działania proponowanego organu został przedstawiony w stanowisku Rządu do projektu ustawy o Rzeczniku Praw Zwierząt, w którym stwierdzono, że „przepisy ustawy o ochronie zwierząt nie definiują «praw zwierząt», których rzecznikiem miałby zostać powołany przedmiotowym poselskim projektem Rzecznik”²².

POWOŁANIE RZECZNIKA PRAW ZWIERZĄT – WYMAGANIA STAWIANE KANDYDATOM

Stosownie do art. 2 projektu ustawy kandydat na stanowisko Rzecznika musi być obywatelem polskim, korzystać z pełni praw publicznych, posiadać wykształcenie wyższe, posiadać co najmniej pięcioletnie doświadczenie w pracy ze zwierzętami lub na ich rzecz oraz cieszyć się nieposzlakowaną opinią i dawać rękojmię prawidłowego wykonywania powierzonych zadań. Kandydat nie może być skazany prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo ani umyślne

²¹ *Kwestionowanie praw zwierząt nie służy edukacji przyrodniczej dzieci. Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich pisze do min. Tomasza Rzymkowskiego*, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-kwestionowanie-praw-zwierzat-nie-sluzy-edukacji-przyrodniczej-dzieci> (dostęp: 19.03.2022 r.).

²² *Uzasadnienie poselskiego projektu ustawy o Rzeczniku Praw Zwierząt*, s. 3.

przestępstwo skarbowe. W porównaniu do Rzecznika Praw Obywatelskich (art. 2 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich²³) wymagania stawiane kandydatowi na Rzecznika Praw Zwierząt są podobne (od Rzecznika Praw Zwierząt wymaga się pełni praw publicznych), lecz nieco bardziej skonkretyzowane (np. wymóg pięcioletniego doświadczenia zawodowego). Natomiast w odniesieniu do Rzecznika Praw Dziecka (art. 1 ust. 4 ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka²⁴) oczekiwane kwalifikacje są identyczne jak w przypadku Rzecznika Praw Zwierząt.

Zgodnie z projektem ustawy Rzecznik Praw Zwierząt ma być powoływany przez Sejm bezwzględną większością głosów na wniosek grupy 40 posłów (art. 3 ust. 1). Wszystkie kandydatury mają być konsultowane z organizacjami pozarządowymi, społecznymi i zawodowymi, do których celów statutowych należy ochrona zwierząt (art. 3 ust. 2). Z kolei powołanie Rzecznika Praw Obywatelskich jest bardziej złożonym procesem, ponieważ stosownie do art. 209 ust. 1 Konstytucji RP²⁵ wymagana jest zgoda Sejmu i Senatu, podobnie jak w przypadku powołania Rzecznika Praw Dziecka (art. 4 ust. 1 ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka). Rzecznik Praw Zwierząt ma być powoływany na taką samą kadencję jak Rzecznik Praw Obywatelskich i Rzecznik Praw Dziecka (5 lat), a także dopuszczalna ma być wyłącznie jedna reelekcja (art. 4 projektu ustawy, art. 209 ust. 1 Konstytucji, art. 6 ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka). Autorzy projektu ustawy o Rzeczniku Praw Zwierząt wzorowali się zatem na już istniejących rozwiązaniach odnoszących się do Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka. Rzecznik Praw Zwierząt byłby organem o wyższej randze niż np. Rzecznik Praw Pacjenta, który jest powoływany przez Prezesa Rady Ministrów. Powołanie przez Sejm zapewniłoby mu silniejszą legitymizację.

Na pewien istotny aspekt wskazano w stanowisku rządowym, stwierdzając, że „wątpliwy także wydaje się fakt, iż jak wynika z uzasadnienia projektu ustawy, był on konsultowany wyłącznie z organizacjami zajmującymi się ochroną zwierząt, z całkowitym pominięciem innych środowisk, w tym organizacji rolniczych i rybackich, których działalność Rzecznika będzie bezpośrednio dotyczyć”²⁶. Należy zgodzić się z tym argumentem.

OCENA ROZWIĄZAŃ PRZYJĘTYCH W PROJEKCIE USTAWY – PORÓWNANIE KOMPETENCJI RZECZNIKA PRAW ZWIERZĄT Z KOMPETENCJAMI INNYCH RZECZNIKÓW

Projekt ustawy zakłada, że Rzecznik Praw Zwierząt będzie podejmował czynności przewidziane w ustawie, jeżeli poweźmie wiadomość wskazującą

²³ Ustawa z 15.07.1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2020 r. poz. 627 ze zm.), dalej ustawa o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

²⁴ Ustawa z 6.01.2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz.U. z 2020 r. poz. 141), dalej ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka.

²⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. z 1997 r. nr 78 poz. 483 ze zm.).

²⁶ Stanowisko rządu do projektu ustawy, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/8633D45A5-E5253A7C12586F4003FC7DF/%24File/991-s.pdf> (dostęp: 19.03.2022 r.).

na naruszenie praw zwierząt (art. 16). Zadania Rzecznika można podzielić na kilka grup.

W pierwszej kolejności można wyodrębnić kompetencje w sferze inicjatywy ustawodawczej oraz procesu legislacyjnego. Autorzy projektu nie proponują przyznania Rzecznikowi prawa do zgłoszenia projektu ustawodawczego. Rozwiązanie takie byłoby sprzeczne z Konstytucją RP, która w art. 118 zawiera zamknięty katalog podmiotów, którym przysługuje prawo inicjatywy ustawodawczej. Zaproponowano, aby Rzecznik Praw Zwierząt mógł występować do właściwych organów z wnioskami o podjęcie inicjatywy ustawodawczej albo wydanie lub zmianę innych aktów normatywnych w sprawach dotyczących dobrostanu zwierząt (art. 18 ust. 1 pkt 1 projektu ustawy). Ponadto zadaniem Rzecznika ma być opiniowanie projektów aktów normatywnych dotyczących dobrostanu zwierząt (art. 17 pkt 1 projektu ustawy). Dokonując oceny przyznania tych kompetencji, należy sprawdzić, czy któryś spośród już istniejących organów występuje z wnioskami o podjęcie inicjatywy ustawodawczej albo opiniuje akty prawne w zakresie ochrony dobrostanu zwierząt. Gdyby przejrzeć ostatnie nowelizacje ustawy o ochronie zwierząt, to można dojść do wniosku, że brakuje opinii podmiotów specjalizujących się w ochronie prawnej zwierząt. W odniesieniu do jednego projektu ustawy opinię przedstawiła Krajowa Rada Izb Rolniczych, lecz nie wniosła uwag (opinia do rządowego projektu ustawy o gatunkach obcych). Z kolei do innego projektu ustawy opinie zostały przedstawione przez Zarząd Związku Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej i Związek Zawodowy Rolnictwa (opinie zgłoszone w toku procedowania ustawy z 15.11.2016 r. o zmianie ustawy o ochronie zwierząt)²⁷. Jednak czy jest niezbędne tworzenie nowego organu, który wskazywałby na potrzebę podjęcia inicjatywy ustawodawczej oraz opiniującego projekty aktów prawnych w zakresie ochrony zwierząt? Wydaje się, że zadania te można powierzyć przykładowo Głównemu Lekarzowi Weterynarii. Do opiniowania aktów prawnych można zapraszać organizacje pozarządowe, których celem statutowym jest ochrona zwierząt.

Projekt ustawy zakłada również powierzenie Rzecznikowi innych zadań w zakresie ochrony dobrostanu zwierząt. Jednym z nich jest informowanie właściwych organów nadzoru lub kontroli o dostrzeżonych nieprawidłowościach w funkcjonowaniu organów administracji publicznej (art. 18 pkt 2 projektu ustawy). W rozwiązaniu takim można dopatrywać się sporego potencjału, albowiem istnieje spore prawdopodobieństwo eliminowania dostrzeżonych nieprawidłowości. Mogą one jednak być zgłaszane również przez inne organy, np. Policję lub prokuraturę. Rzecznik byłby uprawniony również do występowania do organów Inspekcji Weterynaryjnej z wnioskiem o przeprowadzenie kontroli lub podjęcie innych działań (art. 18 pkt 3 projektu ustawy). Inspekcja Weterynaryjna może podejmować kontrolę z urzędu, a więc wystarczy zawiadomienie dokonane przez

²⁷ Przeanalizowano procesy legislacyjne następujących ustaw, które wprowadzały zmiany w ustawie o ochronie zwierząt: Dz.U. z 2021 r. poz. 1728; Dz.U. z 2021 r. poz. 1718; Dz.U. z 2018 r. poz. 663; Dz.U. z 2016 r. poz. 2102; Dz.U. z 2016 r. poz. 1605.

jakikolwiek podmiot. Ponadto Rzecznik Praw Zwierząt byłby uprawniony do wystąpienia z wnioskiem do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie rozbieżności w wykładni prawa, wnoszenia skargi nadzwyczajnej, występowania do Naczelnego Sądu Administracyjnego z wnioskiem o podjęcie uchwały mającej na celu wyjaśnienie przepisów prawnych, których stosowanie wywołało rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych, zwrócenia się o wszczęcie postępowania administracyjnego, wnoszenia skarg i skarg kasacyjnych, uczestnictwa w toczących się postępowaniach na prawach przysługujących prokuratorowi (art. 18 pkt 4-7 projektu ustawy). Rzecznik mógłby także żądać wszczęcia postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa wszczynane z urzędu (art. 18 pkt 8 projektu ustawy). Są to znaczące uprawnienia, które przysługują także innym organom. W stosunku do ochrony dobrostanu zwierząt z powodzeniem mogłyby być wykonywane np. przez prokuraturę.

Stosownie do art. 17 pkt 2 ustawy zadaniem Rzecznika ma być współpraca z organizacjami pozarządowymi, społecznymi i zawodowymi, do których celów statutowych należy ochrona zwierząt, oraz współdziałanie ze stowarzyszeniami, ruchami obywatelskimi, innymi dobrowolnymi zrzeszeniami i fundacjami oraz z zagranicznymi i międzynarodowymi organami i organizacjami na rzecz ochrony zwierząt. W projekcie ustawy podobne założenie zostało przedstawione także w art. 28, co świadczy o niekonsekwencji jej autorów. Zasady współdziałania organów zostały uregulowane już w art. 3 u.o.z.

Powyżej zostały przedstawione jedynie niektóre założenia projektu ustawy. Jej ocena została również wyrażona w stanowisku rządowym, które zawiera trafne podsumowanie. „Wprowadzenie nowej instytucji o zawężonym *de facto* zakresie zadaniowym w stosunku do podmiotów już istniejących może nie tylko prowadzić do problemów organizacyjnych, ale również zaburzyć porządek kompetencyjny. W systemie prawnym istnieje już szereg ustaw, które regulują działalność, kompetencje i współpracę w zakresie ochrony zwierząt w ujęciu szerszym”²⁸.

Rzecznik Praw Zwierząt mógłby podjąć odpowiednie działania zarówno z urzędu, jak i na wniosek (art. 19 projektu ustawy). Rzecznik mógłby podjąć sprawę, poprzestać na wskazaniu wnioskodawcy przysługujących mu środków działania, przekazać sprawę według właściwości, a także nie podjąć sprawy – zawiadamiając o tym wnioskodawcę i osobę, której sprawa dotyczy, wraz z uzasadnieniem (art. 21 projektu ustawy). W ramach prowadzonego postępowania Rzecznik Praw Zwierząt mógłby zbadać, nawet bez uprzedzenia, każdą sprawę na miejscu, zażądać wyjaśnień i przedstawienia akt sprawy od innych organów, zlecać sporządzanie ekspertyz i opinii (art. 23 projektu ustawy). W art. 24 projektu ustawy przedstawiony został katalog możliwych zakończeń postępowania prowadzonego przez Rzecznika Praw Zwierząt. Uprawnienia, które miałyby przysługiwać Rzecznikowi Praw Zwierząt, są identyczne jak w przypadku Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka.

²⁸ Stanowisko rządu do projektu ustawy o Rzeczniku Praw Zwierząt.

RZECZNIK PRAW ZWIERZĄT A JEGO ODPOWIEDZIALNOŚĆ KARNA

Projekt ustawy zakłada przyznanie Rzecznikowi immunitetu formalnego, tak jak ma to miejsce w przypadku Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka. Rzecznik Praw Zwierząt nie będzie mógł zostać pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności bez uprzedniej zgody Sejmu. Nie będzie można go także zatrzymać lub aresztować, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa i jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne dla zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Marszałka Sejmu, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego (art. 8 projektu ustawy). Wniosek o wyrażenie zgody na pociągnięcie Rzecznika do odpowiedzialności karnej w sprawie o przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego składa się za pośrednictwem Prokuratora Generalnego (art. 10 ust. 1 projektu ustawy). Są to tożsame propozycje rozwiązań zaczerpnięte z ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich oraz ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka.

Jakie jest uzasadnienie immunitetu formalnego? „Immunitet sędziego jest jedną z podstaw niezawisłości sędziowskiej oraz niezależności sądownictwa. Ma on umożliwić sędziemu orzekanie w sposób wolny od jakichkolwiek nacisków ze strony innych instytucji czy osób”²⁹. Podobna argumentacja jest również przedstawiana w odniesieniu do immunitetu Rzecznika Praw Obywatelskich. „Gwarancję niezawisłości oraz niezależności Rzecznika stanowi także immunitet przyznany mu na podstawie art. 211 Konstytucji RP”³⁰. Zarówno sędziowie, jak również RPO mogą być poddawani różnym naciskom z powodu swojej działalności, a immunitet formalny ma ich przed tymi naciskami uchronić. Rzecznik, w założeniu autorów projektu ustawy, miałby kontrolować działalność organów państwowych w sprawach, w których ochrona zwierząt zawiodła. Nie będzie on tym samym zagrożony podobnymi naciskami, na jakie narażeni są sędziowie czy też Rzecznik Praw Obywatelskich. Ochrona dobrostanu zwierząt i dążenie do ich godnego i humanitarnego traktowania są zagadnieniami istotnymi, jednak wymiar sprawiedliwości oraz ochrona praw i wolności człowieka i obywatela są jednymi z najistotniejszych wartości w demokratycznym państwie prawnym. Z tego też względu istotne jest zapewnienie gwarancji ustrojowych i proceduralnych dla sędziów i Rzecznika Praw Obywatelskich. Dodatkowo należy mieć na względzie, że przyznanie immunitetu jest wyjątkiem od ogólnej zasady powszechnej odpowiedzialności karnej. Stosownie do reguły *exceptiones non sunt extendendae* konieczne jest zachowanie umiaru co do poszerzania katalogu osób objętych immunitetem. Waga zadań Rzecznika Praw Zwierząt, o których mowa w projekcie ustawy, w mojej ocenie nie stanowi uzasadnienia objęcia go immunitetem formalnym.

²⁹ R. Signerski, *Immunitet sędziego*, Warszawa 2016, LEX/el.

³⁰ S. Trociuk, *Ustawa o Rzeczniku Praw Obywatelskich. Komentarz*, Warszawa 2020, LEX/el., komentarz do art. 7.

WNIOSKI

Ze względów przedstawionych w niniejszym opracowaniu uważam propozycję powołania Rzecznika Praw Zwierząt za zbędną. W obecnie obowiązującym stanie prawnym funkcjonują przepisy, które mają gwarantować zwierzętom ochronę. Istnieje również rozwinięta struktura organów państwa, które dysponują narzędziami służącymi do egzekwowania należytego traktowania zwierząt. Przepisy karne grożące za znęcanie się nad zwierzętami należy uznać za odpowiednie. Ustawodawca nie powinien zwiększać stopnia ich surowości, co niejednokrotnie jest przejawem populizmu. Istota rozwiązania pojawiających się problemów tkwi w skuteczności działania organów państwowych, w szczególności szybkości reagowania. Dzięki aktywności mediów opinia publiczna oczekuje podejmowania zdecydowanych kroków przez Policję i prokuraturę.

Rozwiązania proponowane w projekcie ustawy mogą spowodować chaos kompetencyjny. Szereg istotnych kompetencji przysługuje Inspekcji Weterynaryjnej. Wiele pojęć zastosowanych w projekcie ustawy jest nieostrych, co może prowadzić do licznych wątpliwości interpretacyjnych. Gdyby wolą ustawodawcy było powołanie organu stojącego na straży dobrostanu zwierząt, to taki organ powinien nosić inną nazwę, przykładowo „Rzecznik Ochrony Zwierząt”. Zbędne jest objęcie Rzecznika immunitetem formalnym.

Nie negując faktu, że w Polsce ciągle dochodzi do przypadków niewłaściwego traktowania zwierząt, należy zastanowić się, czy rozwiązanie tego problemu jest możliwe w inny sposób. Tytułem przykładu można wskazać fragment stanowiska rządowego do przedstawionego projektu ustawy. „W związku z sytuacją epidemiologiczną w kraju wydaje się, że przeznaczenie rocznie 5 mln zł na funkcjonowanie Rzecznika i obsługującego go Biura, który *de facto* dubluje kompetencje organów już istniejących i to w znacznie zawężonym zakresie swego działania, może być oceniane jako nieuzasadnione i niecelowe. Koszt ustanowienia takiej instytucji nie tylko wprowadzić może problemy organizacyjno-kompetencyjne, ale również oddziaływać na budżet państwa, ograniczając np. środki na walkę z pandemią. Wydaje się, że zasadne byłoby raczej dofinansowanie istniejącej Inspekcji Weterynaryjnej oraz ewentualne rozszerzenie jej kompetencji zamiast wprowadzania nowego organu, który w swych kompetencjach może dublować przypisane Inspekcji Weterynaryjnej funkcje i zakres działań”. Inną koncepcję przedstawiła Dorota Probuska. „W przypadku pokrzywdzonych zwierząt o poszanowanie ich praw wnioskowałoby przed sądem rzecznicy (weterynarze, członkowie organizacji), których postawa byłaby porównywalna z tymi, które obecnie występują w sądach w imieniu tych wszystkich ludzi, którzy są niezdolni w sensie intelektualnym i fizycznym do osobistego stawiennictwa”³¹.

Dobrym rozwiązaniem mogłoby być zatem wzmocnienie istniejących struktur

³¹ D. Probuska, *Prawa zwierząt...*, s. 310–311.

Inspekcji Weterynaryjnej. Można również organizować specjalistyczne szkolenia dla funkcjonariuszy Policji oraz prokuratorów. Można rozważyć powołanie zespołu (bądź zespołów) prokuratorskiego, który specjalizowałby się w wykrywaniu przestępstw skierowanych przeciwko zwierzętom. Nie sposób również pomijać rolę organizacji społecznych, których statutowym celem jest ochrona zwierząt – można rozważyć przeznaczenie dodatkowych publicznych środków finansowych na ich rzecz. Należy jednak pamiętać, że zwierzęta mogą być krzywdzone w naszym sąsiedztwie, dlatego konieczne jest wzmacnianie świadomości społecznej i reagowanie na krzywdę. Od najmłodszych lat człowiekowi należy wpajać wzorce godne naśladowania oraz rozwijać wrażliwość społeczną.

ABSTRACT

Aleksandra Hurkała

The author is a doctoral student at the Lazarski University, a lawyer at PD Legal law firm in Katowice and KNSK Kafka, Nikończuk i Wspólnicy sp.k. law firm in Bielsko-Biala.

Animal Rights Ombudsman: urgent need or redundant invention of the legislator?

The aim of the article is to make an assessment whether it is justified to establish a new authority: Animal Rights Ombudsman. It presents the legal instruments in the field of animal protection adopted so far and information about the activities of the authorities. The choice of the proposed name and the purposefulness of granting the Ombudsman immunity are analysed. The proposed powers of the Ombudsman are compared to the powers of other ombudsmen. The methods of linguistic and argumentative analysis are used. Materials from the legislative process are used in the article. The analysis of the presented issue shows that the proposal is redundant and has certain flaws.

Keywords: *rights, animals, ombudsman, immunity, Civil Rights Ombudsman, Ombudsman for Children, Veterinary Inspection*

Aleksandra Hurkała

ORCID: 0000-0001-7260-467X; e-mail: olahurkala.bielsko@gmail.com

Autorka jest doktorantką na Uczelni Łazarskiego, prawnikiem w kancelarii PD Legal w Katowicach oraz KNSK Kafka, Nikończuk i Wspólnicy sp.k. w Bielsku-Białej.

BIBLIOGRAFIA ZAŁĄCZNIKOWA

Białocerkiewicz Jan, *Status prawny zwierząt. Prawa zwierząt czy ochrona prawna zwierząt*, Toruń 2005

Kuszelewicz Karolina, *Ustawa o ochronie zwierząt. Komentarz*, Warszawa 2021, LEX/el.

Łętowska Ewa, *Dwa cywilnoprawne aspekty praw zwierząt: dereifikacja i personifikacja (w:) Studia z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesor Biruty Lewaszkiewicz-Petrykowskiej*, red. A. Szpunar, W.J. Katner, T. Pajor, M. Pyziak-Szafnicka, U. Promińska, E. Wojnicka, Łódź 1997

Probucka Dorota, *Prawa zwierząt*, Kraków 2015

Signerski Remigiusz, *Immunitet sędziego*, Warszawa 2016, LEX/el.

Trociuk Stanisław, *Ustawa o Rzeczniku Praw Obywatelskich. Komentarz*, Warszawa 2020, LEX/el.